

অসমৰ বড়ো, কাৰ্বি আৰু ডিমাছা জনগোষ্ঠী:

লোকউৎসৱ, লোকাচাৰ আৰু পৰম্পৰা

অসম হ'ল বিভিন্ন নৃ-গোষ্ঠীয় প্ৰজাতি আৰু জনজাতীয় সংমিশ্ৰণেৰে গঢ়ি উঠা এক সুন্দৰ সমাহাৰ। অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বিশাল আকাশখনক যিসকল থলুৱা জনজাতিয়ে নিজৰ স্বকীয় লোকসংস্কৃতি, ৰীতি-নীতি আৰু পৰম্পৰাৰে চহকী কৰি তুলিছে, তেওঁলোকৰ ভিতৰত বড়ো, কাৰ্বি আৰু ডিমাছা জনগোষ্ঠী অত্যন্ত প্ৰধান। এই তিনিউটা জনগোষ্ঠীৰে নিজা ভাষা, সমাজ ব্যৱস্থা, ধৰ্মীয় বিশ্বাস, লোকউৎসৱ আৰু লোকাচাৰ আছে।

১. বড়ো জনগোষ্ঠী (The Bodo Community)

বড়োসকল অসমৰ অন্যতম প্ৰাচীন তথা বৃহৎ ভৈয়ামৰ জনজাতীয় সম্প্ৰদায়। তিব্বতো-বৰ্মন (Tibeto-Burman) ভাষা-ভাষী এই জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল ঘাইকৈ বিটিআৰ (BTR - Bodo Territorial Region) ধৰি সমগ্ৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত বিস্তৃত হৈ আছে।

(ক) লোকউৎসৱ:

- বৈশাণ্ড (Baishagu):** বড়োসকলৰ আটাইতকৈ আনন্দময় আৰু প্ৰধান বসন্তকালীন উৎসৱ হ'ল বৈশাণ্ড। ব'হাগ মাহৰ প্ৰথম দিনাৰ পৰা (বসন্তৰ আগমনত) এই উৎসৱ আৰম্ভ হয়।

প্ৰথম দিন (মৌখাত বা গৰু বৈশাণ্ড): প্ৰথম দিনা গৰুক নদী বা পুখুৰীত নি হালধি, দীঘলতি আৰু মাখিয়তীৰে ধুৱাই পূজা কৰা হয়।

- দ্বিতীয় দিন (মানসি বৈশাণ্ড):** মানুহৰ বৈশাণ্ড। এই দিনা বয়োজেষ্ঠসকলক সেৱা জনোৱা হয়, আশীৰ্বাদ লোৱা হয় আৰু উপহাৰ হিচাপে নিজৰ হাতেৰে বোৱা 'ফাৰৌগানচা' (এক প্ৰকাৰৰ গামোচা) প্ৰদান কৰা হয়।
- নৃত্য-গীত:** বৈশাণ্ডৰ মুখ্য আকৰ্ষণ হৈছে **বাগুৰুম্বা (Bagurumba)** নৃত্য। ডেকা-গাভৰুৱে যৌথভাৱে আৰু বিশেষকৈ গাভৰুসকলে পখিলাৰ দৰে ডেউকা মেলি নৃত্য পৰিবেশন কৰে। এই উৎসৱত 'খাম' (ঢোল), 'ছিফুং' (বাঁহী), 'জাথা' (তাল) আৰু 'চেৰজা' (এবিধ বেহুলা জাতীয় বাদ্য) বজোৱা হয়।

- খেৰাই (Kherai):** খেৰাই হৈছে বড়োসকলৰ ঘাই ধৰ্মীয় পূজা আৰু কৃষিভিত্তিক জাতীয় উৎসৱ। গাঁৱৰ ৰাইজৰ কুশল-মঙ্গল, শস্যৰ প্ৰচুৰ উৎপাদন আৰু ৰোগ-বালাইৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পাবলৈ এই পূজা পতা হয়।

- খেৰাই চাৰি প্ৰকাৰৰ— **দৰ্শন খেৰাই**, **উমাও খেৰাই**, **ফাালো খেৰাই** আৰু **নোৱাবোৰনো খেৰাই**।
- খেৰাই পূজাত দেৱদাসীসদৃশ **'দৌদিনী' (Doudini)**-য়ে মূল ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। ওজা আৰু দেউৰীৰ মন্ত্ৰোচ্চাৰণৰ লগে লগে দৌদিনীয়ে 'খাম' আৰু 'ছিফুং'ৰ তালত বৈচিত্ৰময় খেৰাই নৃত্য পৰিবেশন কৰে।

- গাৰজা (Garja):** গাৰজা পূজা হৈছে শোধনাত্মক (purification) উৎসৱ। গাঁওখনত অপদেৱতাৰ প্ৰভাৱ দূৰ কৰিবলৈ, মাৰামাৰি-মহামাৰী ৰোধ কৰিবলৈ লোকবিশ্বাস অনুসৰি গাৰজা পূজা পতা হয়।

(খ) লোকাচাৰ আৰু ধৰ্মীয় পৰম্পৰা:

- **বাথৌ ধৰ্ম আৰু বাথৌ থান:** বড়োসকলৰ পৰম্পৰাগত ধৰ্ম বিশ্বাস হৈছে 'বাথৌ' (Bathou)। বাথৌ শব্দৰ অৰ্থ হ'ল পাঁচটা গভীৰ তত্ত্ব বা উপাদান (প্ৰকৃতিৰ পাঁচটা উপাদান: খ-আকাশ, সান-সূৰ্য/তেজ, বাৰু-বায়ু, দৈ-পানী, আৰু হা-মাটি)। বাথৌ দেৱতা বা 'বাথৌ ব্ৰাই'ক (শিৱ) তেওঁলোকে সৰ্বোচ্চ স্থান দিয়ে।
- **চিজৌ গছৰ পূজা:** প্ৰতিখন বড়ো গৃহৰ চোতালৰ এফালে 'বাথৌ থান' থাকে। তাত এবিধ শিঙৰ দৰে কাঁইট থকা চিজৌ (Sijou) গছ ৰুই, তাৰ চৌপাশে বাঁহৰ পাঁচডাল কামিৰে বেৰ দি পূজো কৰা হয়।
- **বিবাহ প্ৰথা:** বড়ো সমাজত পিতৃতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থা দেখা যায়। বিবাহক তেওঁলোকে 'হাথাচুনি' বোলে। পৰম্পৰাগত বিবাহত কইনাক জোৰোণ দিয়া, ধৰ্মীয় ৰীতিৰে 'জৌ' (লাওপানী) অৰ্পণ কৰা আৰু কুকুৰা চৰাই উছৰ্গা কৰাৰ নিয়ম আছে।

২. কাৰ্বি জনগোষ্ঠী (The Karbi Community)

কাৰ্বিসকল অসমৰ অন্যতম সুপ্ৰাচীন পাৰ্বত্য জনজাতি। ঘাইকৈ কাৰ্বি আংলং আৰু পশ্চিম কাৰ্বি আংলং জিলাত তেওঁলোকৰ বসতি যদিও কামৰূপ, মৰিগাঁও আৰু নগাঁও জিলাতো কাৰ্বিসকল বাস কৰে।

(ক) লোকউৎসৱ:

- **ৰংকেৰ (Rongker):** ৰংকেৰ হৈছে কাৰ্বিসকলৰ এক অত্যন্ত গুৰুত্বপূৰ্ণ সামাজিক আৰু কৃষিভিত্তিক লোকউৎসৱ।
নতুন বছৰৰ আৰম্ভণিতে (সাধাৰণতে ফেব্ৰুৱাৰী মাহত) গাঁৱৰ সমূহীয় কল্যাণ আৰু সুখ-শান্তিৰ বাবে গাঁৱৰ লোকসকলে মিলি এই উৎসৱ উদযাপন কৰে।
 - ৰংকেৰ পূজাত তিৰোতাসকলক পোনপটীয়াকৈ অংশগ্ৰহণ কৰিবলৈ দিয়া নহয়। স্থানীয় দেৱ-দেৱীক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ পশু-পক্ষী বলি দিয়াৰ লোকাচাৰ আছে।
- **চমাংকান (Chomangkan):** চমাংকান কাৰ্বিসকলৰ বিশ্ববিশ্ৰুত লোকউৎসৱ, যিটো আচলতে এক মহোৎসৱসদৃশ মৃতকৰ অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়া বা শ্ৰাদ্ধানুষ্ঠান।
কাৰ্বি লোকবিশ্বাস মতে, এজন মানুহৰ মৃত্যু হ'লেই তেওঁৰ আত্মা সম্পূৰ্ণভাৱে পৰলোকলৈ নাযায়; যেতিয়ালৈকে চমাংকান পতা নহয়, তেতিয়ালৈকে আত্মা আত্মীয়ৰ কাষতে থাকে।
 - এই উৎসৱ তিনিদিনৰ পৰা চাৰিদিন ধৰি চলে। ইয়াত 'ৰাম্ৰা' নৃত্য আৰু চমাংকানৰ বিশেষ লোকগীত গোৱা হয়। মৃতকৰ স্মৰণত ইয়াত সুৰাহিৰে মদ, খাদ্য উৎসৰ্গা কৰা হয় আৰু অতি জাকজমকতাৰে শ্ৰাদ্ধ কাৰ্য সম্পন্ন কৰা হয়।
- **হাচা কেকান (Hacha Kekan):** হাচা কেকান হ'ল কৃষিভিত্তিক শস্য চপোৱা উৎসৱ। জুম খেতিৰ ধান চপোৱাৰ পিছত গাঁৱৰ জ্যেষ্ঠ আৰু ডেকা-গাভৰুসকলে আনন্দ-উলাহেৰে ধাৰাবাহিক নৃত্য-গীতৰ আয়োজন কৰে।

(খ) লোকাচাৰ আৰু পৰম্পৰা:

- **ধৰ্মীয় বিশ্বাস:** কাৰ্বিসকল একশ্বৰবাদী নহয়, যদিও তেওঁলোকৰ সৰ্বোচ্চ দেৱতা হ'ল 'হেমফু' (Hemphu) আৰু 'মুখাং ৰেং' (Mukhang Reng)। প্ৰকৃতিৰ প্ৰতিটো উপাদানকে তেওঁলোকে পূজা কৰে।
- **সামাজিক গোত্ৰ ব্যৱস্থা:** কাৰ্বি সমাজ মূলত: পিতৃতান্ত্ৰিক। সমাজখন মুখ্যতঃ পাঁচটা ডাঙৰ গোত্ৰ বা 'কুৰ'ত বিভক্ত— ইংহি (Inghi), ইংতি (Ingti), টেৰাং (Terang), টেৰন (Teron), আৰু টিমুং (Timung)। একে গোত্ৰৰ মাজত বিবাহ সম্পূৰ্ণ নিষিদ্ধ (Exogamous clans)।
- **সাজ-পোছাক:** কাৰ্বি মহিলাসকলে 'পিন্কাপিনছ' (Pini), 'পোহোৰ' আৰু 'ৰাম্ফু' পৰিধান কৰে। তেওঁলোকৰ কাপোৰত থকা কাৰুকাৰ্য আৰু 'জামবিলি আথন' (Jambili Athon - এবিধ কাঠৰ শিল্পকলা) কাৰ্বি সংস্কৃতিৰ ঐতিহ্যময় প্ৰতীক।

৩. ডিমাছা জনগোষ্ঠী (The Dimasa Community)

ডিমাছা অৰ্থাৎ "বৃহৎ নদীৰ সন্তান" (ডি = পানী/নদী, মা = ডাঙৰ, ছা = সন্তান)। মূলতঃ ডিমা হাছাও (উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্বত্য জিলা), কাছাৰ, কাৰ্বি আংলং আৰু নগালেণ্ডৰ কিছু অংশত ডিমাছাসকলে বাস কৰে।

(ক) লোকউৎসৱ:

- **বুছু (Busu):** 'বুছু' হৈছে ডিমাছাসকলৰ মূল ন-খোৱা বা কৃষিভিত্তিক শস্য চপোৱা জাতীয় উৎসৱ। খেতি চপোৱাৰ শেষত সাধাৰণতে ডিচেম্বৰ বা জানুৱাৰী মাহত বুছু পালন কৰা হয়। বুছু উৎসৱক মুখ্যতঃ তিনিটা ভাগত ভাগ কৰা হৈছে:

- জিবা পবা বুছু (Jiba Paba Busu): এই বুছু মাত্ৰ এদিনৰ বাবে পালন কৰা হয়।
- মাইনো পবা বুছু (Mainu Paba Busu): এই উৎসৱ তিনিদিন ধৰি উদযাপন কৰা হয়।
- হাংছেউ পবা বুছু (Hangseu Paba Busu): এইটো আটাইতকৈ বৰ্ণাঢ্য আৰু খৰচী উৎসৱ, যি সাত দিন পৰ্যন্ত ধাৰাবাহিকভাৱে চলে। ডেকা-গাভৰুৰ সংগঠন 'নদ্ৰাং' (Nodrang)-ৰ উদ্যোগত এই উৎসৱ পালন কৰা হয়।
 - বুছু উৎসৱত 'খ্ৰাম' (Khram - এবিধ বিশেষ ঢোল) আৰু 'মুৰি' (Muri - সুদীৰ্ঘ বাঁহী) বজাই পৰম্পৰাগত 'বাউদিমা' নৃত্য কৰা হয়।
- হাজো (Hazo): গাঁও বা অঞ্চলৰ দেৱ-দেৱীক সন্তুষ্ট কৰি শস্যৰ সু-বক্ষা আৰু সামাজিক সমৃদ্ধিৰ বাবে 'হাজো' নামৰ বিশেষ পূজা-উৎসৱ পতা হয়।

(খ) লোকাচাৰ আৰু সুকীয়া পৰম্পৰা:

- দ্বৈত গোত্ৰ প্ৰথা (Double Clan System): ডিমাছা সমাজৰ আটাইতকৈ অনন্য আৰু বৈপ্লৱিক লোকাচাৰ হৈছে তেওঁলোকৰ 'ডাবল ক্লেন চিষ্টেম'।
 - পুৰুষসকলৰ বাবে পৈতৃক গোত্ৰ থাকে, যাকে 'চেংফং' (Sengphong) বোলা হয় (৪০ টা চেংফং আছে)।
 - মহিলাসকলৰ বাবে মাতৃক গোত্ৰ থাকে, যাকে 'দ্ৰেবো' (Jul/Dalu/Jilua - Dibo) বোলা হয় (৪২ টা দ্ৰেবো আছে)।
 - বিবাহৰ ক্ষেত্ৰত ল'ৰাটোৱে দেউতাকৰ চেংফং আৰু ছোৱালীজনীয়ে মাকৰ দ্ৰেবো লাভ কৰে। একে চেংফং বা একে দ্ৰেবোৰ মাজত বিবাহ নিষিদ্ধ।
- মৃতকৰ সৎকাৰ (Maikho & Dain-kho): ডিমাছাসকলে মৃতদেহ দাহ কৰে। মৃতকৰ সৎকাৰ কৰা ঠাইখনক 'মাইনোণ্ড' বুলি কোৱা হয়। মৃতকৰ স্মৰণত বিশেষ শিল সংস্থাপন কৰা আৰু অন্ন-জল দিয়াৰ বিশেষ লোকাচাৰ তেওঁলোকৰ সমাজত দেখা যায়।

সমাহাৰ আৰু তুলনামূলক নিৰীক্ষণ

জনগোষ্ঠী	প্ৰধান লোকউৎসৱ	ধৰ্মীয় ৰীতি/দেৱতা	বিশেষ সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্য
বড়ো	বৈশাণ্ড, খেৰাই, গাৰজা	বাত্থৌ ধৰ্ম (বাত্থৌ ব্ৰাই / চিজৌ গছ)	বাগুৰুহ্মা আৰু দৌদিনী নৃত্য, ফাৰৌগানচা
কাৰ্বি	ৰংকেৰ, চমাংকান, হাচা কেকান	হেমফু আৰু মুখাং ৰেং	ৰাম্ৰা নৃত্য, পাঁচটা মূল 'কুৰ' (গোত্ৰ), জামবিলি আখন
ডিমাছা	বুছু (জিবা, মাইনো, হাংছেউ)	শিৱ/শিৱৰাই আৰু স্থানিক দেৱতা	দ্বৈত গোত্ৰ (চেংফং আৰু দ্ৰেবো), খ্ৰাম-মুৰি বাদ্য

সাম্ভাৰ্য প্ৰশ্নোত্তৰ

অতি চমু প্ৰশ্নোত্তৰ (১ নম্বৰীয়া):

প্ৰশ্ন ১: বড়োসকলৰ বাগুৰুহা নৃত্য কোনটো উৎসৱত পৰিবেশন কৰা হয়?

- উত্তৰ: বড়োসকলৰ বসন্তকালীন উৎসৱ বৈশাণ্ড'ত বাগুৰুহা নৃত্য পৰিবেশন কৰা হয়।

প্ৰশ্ন ২: কাৰ্বিসকলৰ মৃতকৰ শ্ৰাদ্ধানুষ্ঠান বা অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়া উৎসৱটোৰ নাম কি?

- উত্তৰ: চমাংকান (Chomangkan)।

প্ৰশ্ন ৩: ডিমাছা সমাজত থকা পিতৃক আৰু মাতৃক গোত্ৰক কি বুলি কোৱা হয়?

- উত্তৰ: পিতৃক গোত্ৰক 'চেংফং' (Sengphong) আৰু মাতৃক গোত্ৰক 'দ্ৰেবো' (Dibo) বুলি কোৱা হয়।

প্ৰশ্ন ৪: খেৰাই পূজাত নৃত্য কৰা দেৱদাসীক কি বোলা হয়?

- উত্তৰ: 'দৌদিনী' (Doudini) বোলা হয়।

প্ৰশ্ন ৫: বড়োসকলৰ বাখৌ পূজাত কি গছ উপাসনা কৰা হয়?

- উত্তৰ: চিজৌ (Sijou) গছ।

চমু প্ৰশ্নোত্তৰ (২/৩ নম্বৰীয়া):

প্ৰশ্ন ৬: ডিমাছাসকলৰ 'বুছু' উৎসৱৰ প্ৰকাৰসমূহ কি কি?

- উত্তৰ: ডিমাছাসকলৰ বুছু উৎসৱ ঘাইকৈ তিনি প্ৰকাৰৰ:
 - জিবা পবা বুছু: এদিনীয়াকৈ চুটিভাৱে পালন কৰা উৎসৱ।
 - মাইনৌ পবা বুছু: তিনিদিন ধৰি অনুষ্ঠিত কৰা উৎসৱ।
 - হাংছেউ পবা বুছু: ডেকা-গাভৰুৱে যৌথভাৱে সাতদিন ধৰি আটাইতকৈ জাঁকজমকতাৰে পালন কৰা উৎসৱ।

প্ৰশ্ন ৭: কাৰ্বিসকলৰ 'বংকেৰ' উৎসৱৰ উদ্দেশ্য কি?

উত্তৰ: বংকেৰ হৈছে কাৰ্বিসকলৰ এক পৰম্পৰাগত কৃষিভিত্তিক আৰু সামাজিক উৎসৱ। গাঁওখনক ধুমুহা, মহামাৰী, অপদেৱতাৰ কু-প্ৰভাৱৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ আৰু নতুন খেতি-বাতি যাতে সুন্দৰ হয়, তাৰ বাবে ৰাইজ একত্ৰিত হৈ দেৱ-দেৱীক পূজা কৰিবলৈ এই উৎসৱ উদযাপন কৰে।

বচনাধৰ্মী প্ৰশ্নোত্তৰ (৫ নম্বৰীয়া):

প্ৰশ্ন ৮: বড়োসকলৰ 'খেৰাই' পূজাৰ বিষয়ে এটি চমু টোকা লিখা।

- উত্তৰ: খেৰাই পূজা বড়ো সম্প্ৰদায়ৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ লোকউৎসৱ তথা ধৰ্মীয় অনুষ্ঠান। এই পূজাৰ মুখ্য উদ্দেশ্য হৈছে নিৰাকাৰ সৰ্বোচ্চ দেৱতা 'বাখৌ ব্ৰাই' (শিৱ) আৰু অন্যান্য উপ-দেৱতাক পূজা কৰি সমগ্ৰ সমাজৰ কল্যাণ সাধন কৰা।

খেৰাই শব্দটো 'খে' (আঠু লোৱা) আৰু 'ৰাই' (গোৱা/প্ৰাৰ্থনা কৰা) শব্দৰ পৰা আহিছে। খেৰাই মূলত: চাৰি প্ৰকাৰৰ— দৰ্শন খেৰাই, উম্মাও খেৰাই, ফা'লো খেৰাই আৰু নোৱাবোৰনো খেৰাই। খেৰাই পূজাত মূল ভূমিকা পালন কৰে 'দৌদিনী' নামৰ দেৱদাসীগৰাকীয়ে। ওজাৰ মন্ত্ৰ আৰু 'খাম' (ঢোল), 'ছিফুং' (বাঁহী) বাদ্যৰ লগে লগে দৌদিনী মোহাচ্ছন্ন (trance) অৱস্থালৈ গৈ বিভিন্ন খেৰাই নৃত্য পৰিবেশন কৰে। এই পূজাত শস্যৰ বৃদ্ধি আৰু ৰোগ-বালাই নিবাৰণৰ প্ৰাৰ্থনা কৰা হয়।

প্ৰশ্ন ৯: ডিমাছা সমাজৰ 'দ্বৈত গোত্ৰ প্ৰথা' (Double Clan System) সম্পৰ্কে ব্যাখ্যা কৰা।

উত্তৰ: ডিমাছা সমাজ ব্যৱস্থা সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষৰে এক বিৰল আৰু বৈচিত্ৰময় সামাজিক ৰীতিৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত, যাকে 'দ্বৈত গোত্ৰ প্ৰথা' বোলা হয়।

এই ব্যৱস্থা অনুসৰি, এজন ডিমাছা পুৰুষ আৰু মহিলাৰ নিজা নিজা বংশানুক্ৰমিক গোত্ৰ থাকে।

চেংফং (Sengphong): ই হ'ল পুৰুষসকলৰ পৈতৃক গোত্ৰ। পিতৃৰ ফালৰ পৰা ল'ৰা সন্তানে এই গোত্ৰ লাভ কৰে। ডিমাছা সমাজত মুঠ ৪০ টা চেংফং আছে।

- দ্ৰেবো (Dibo):** ই হ'ল মহিলাসকলৰ মাতৃক গোত্ৰ। মাতৃৰ ফালৰ পৰা কন্যাসন্তানে এই গোত্ৰ উত্তৰাধিকাৰ সূত্ৰে লাভ কৰে। সমাজখনত ৪২ টা দ্ৰেবো আছে।

বিবাহৰ নিয়ম অনুসৰি, এজন ল'ৰাই নিজৰ চেংফং (পিতৃক গোত্ৰ) আৰু কন্যাজনীৰ দ্ৰেবো (মাতৃক গোত্ৰ) চাব লাগে। নিজৰ চেংফং বা মাকৰ দ্ৰেবোৰ ভিতৰত বিবাহ সম্পূৰ্ণ নিষিদ্ধ। এই প্ৰথাই ডিমাছা সমাজত নাৰী আৰু পুৰুষ উভয়ৰে বংশগত পৰিচয় সুৰক্ষিত কৰি ৰাখিছে।